

Det militära läget i Vietnam

Varför har inte de sydvietnamesiska regeringsstyrkorna och dess allierade med amerikanerna i spetsen för länge sedan kunnat besegra sina kommunistiska motståndare? Överstelöjtnant Nils Palmstierna redogör i denna artikel för det militära läget i Sydvietnam inför fredsförhandlingarna. Förf påpekar, att medan Sydvietnam och dess allierade valt den klassiska strategien, att försöka vinna seger genom att effektivt behärska sitt område och utmatta motståndaren, har de kommunistiska rebellerna, FNL, valt guerillakrigföringens strategi över hela linjen. Genom terror och mord behärskar FNL stora delar av de tätbefolkade områdena — åtminstone nattetid — medan de allierade styrkorna har koncentrerats till områden med mindre än 5 % av befolkningen. Reguljära nordvietnamesiska förband har till uppgift att binda så stora delar som möjligt av motståndarens styrkor i gräns- och bergsområdena för att öka vietcongs möjligheter på kustslätterna.

Den dåvarande amerikanske överbefälhavaren i Sydvietnam, general Westmoreland, höll i november 1967 ett införande inför den samlade kongressen. Han bedömde då att kriget var militärt vunnet och kom till slutsatsen, att amerikanska styrkor i begränsad omfattning skulle kunna dras tillbaka från Vietnam med början hösten 1968. I sin årliga redovisning i januari 1968 om läget i USA framhöll president Johnson, att pacifieringen i Sydvietnam gjorde stora framsteg. Saigonregeringens kontroll ökade i landet och två tredjedelar av befolkningen bodde i områden, som var "relativt" säkra för angrepp av FNL eller nordvietnamesiska trupper. En vecka senare drog Tet-offensiven ett brett streck över dessa förhoppningar och i mars beslöt Johnson att dra sig tillbaka ur presidentvalsstriden.

Vad hade då hänt? Hade något särskilt inträffat omkring årsskiftet 1967—68, eller låg orsakerna djupare, och berodde de på de båda motståndarnas sätt att föra krig?

Amerikansk strategi

Amerikanerna har tillämpat den klassiska strategiska tanken att seger vinns genom att man effektivt behärskar sitt område och utnöter motståndarens krafter — utmattningsstrategi. Därför har huvuddelen av deras stridskrafter grupperats dels längs gränserna för att hindra tillförsel av trupp och materiel, dels i det centrala höglandet, dit huvuddelen av Nordvietnams reguljära strids-

krafter samlats. Strävan var att slå dessa stridskrafter, varefter guerillaförbanden, berövade detta stöd, enligt teorien borde tyna bort av sig själva. Vidare skulle slutsegern säkras genom att Nordvietnams förluster i strid och på grund av flyganfall mot hemorten skulle bli så stora att de blev "oantagliga" för Hanoi, medan amerikanska förluster skulle hållas låga. Men denna strategi hade två grundläggande svagheter.

Guerillakrigets väsen

Den avgörande skillnaden mellan guerillakrig och konventionellt krig ligger i att kampen inte står om herravälde över terräng utan över själar. Detta beror delvis på psykologiska faktorer, främst frågan om säkerhet för liv och lem. Inget politiskt program kan genomföras, om befolkningen inte kan känna sig skyddad mot terror och repressalier. Guerillaförband försöker sällan hålla någon särskild ort. Deras taktik är i stället att genom mord, terror och hotelser skrämna folket från att samarbeta med eller lyda statliga myndigheter.

Befolkningsfördelningen i Sydvietnam gör denna fråga mycket betydelsefull. Omkring nio tiondelar bor på kustslätterna och i Mekongdeltat. Gräns- och bergsområdena är glest befolkade. Detta har lett till att mer än tre fjärdedelar av de amerikanska stridskrafterna koncentrerats till områden med mindre än 5 % av befolkningen. Det militära slagfältet har därför varit geo-

grafiskt vitt skilt från det psykologiska stridsfältet, där avgörandet om kontrollen över befolkningen fallit. Hanoi har också i sin propaganda fullt riktigt framhållit, att USA inte samtidigt kan försvara stora ytor och vinna kontroll över folket. Följden härav har blivit det som i stort utmärkt kriget i Vietnam, nämligen att amerikanska militära framgångar inte lett till varaktiga politiska vinster.

FNL:s inflytande

Den amerikanska uppfattningen om skydd mot terror har därför haft föga gemensamt med vietnamesernas bittra erfarenheter. Risken med att illustrera ett förhållande genom att måla olika färger på kartor kan här illustreras. I rapporter och tidskrifter har graden av den kontroll som Saigonregeringen eller amerikanska förband anses ha haft betecknats med olika färger. De tre kategorierna är 1) under regeringskontroll, 2) omstridda och 3) under FNL-kontroll. I verkligheten innebär detta beträffande den första kategorien, att regeringen var representerad på något sätt och beträffande den andra, att planer fanns att inom kort installera några regeringsmyndigheter. Någon mera felaktig eller missvisande form av militär statistik torde vara svår att finna, därför att det verkliga läget var helt annorlunda. Saigonregeringen kontrollerade under dager stora delar av landet i den meningen, att truppförband kunde röra sig fritt, men FNL kontrollerade

samma område nattetid. En bybo måste — om han ville leva vidare — avgöra vilket som betydde mest: regeringsrepresentanternas närvaro under dagar eller deras frånvaro nattetid. Därför är den delade kontrollen typisk för Vietnam, och den arme risodlaren måste foga sig efter den myndighet som beroende på klockslaget höll i tyglarna.

Denna delade kontroll påverkade emellertid parterna helt olika. Regeringen måste kunna ge invånarna nästan fullkomligt skydd. FNL hade det lättare. För den har det räckt att visa att den kunnat straffa dem som slutit upp kring Saigon. Enstaka mord och råder är nog för att under lång tid få vietnamesiska bybor att bli betänksamma.

Om amerikanerna skulle kunna dra sig ur kriget efter de militära framgångar, som de faktiskt har haft, fordras det ur deras egen synpunkt att de lämnar landet i sådant skick att en av dem godkänd Saigonregering kan ta över. Gör den inte det, har kriget förlorats. Med andra ord: amerikanerna eller Saigonregeringen måste kunna både kontrollera befolkningen och garantera dess säkerhet. För Nordvietnam och för FNL är det däremot tillräckligt att ha så stora styrkor kvar, att dessa fortsättningsvis kan bedriva terror. Och här kommer ett av guerillakrigets typiska drag till synes. Guerillan kan räkna med att avgå med segern, bara den kan överleva. I guerillakrig-

föringen finns ingenting som kallas oavgjort. Hanoi, som uppenbarligen förstått detta, har använt sina reguljära stridskrafter för att locka amerikanerna bort från det slagfält, där kampen måste vinnas. Den måste nämligen vinnas hos människorna själva, inom befolkningens huvuddel, dit guerillaförbanden men inte någon konventionell armé når.

Militära operationer

Utmattningsstrategien har inte lyckats att slå ut FNL:s styrkor. Stora svårigheter har också mött, när det gällt att besegra Nordvietnams reguljära stridskrafter. Amerikanerna har visserligen vid de tillfällen det kommit till större strider vunnit seger och tillfogat motståndaren kännbara förluster. Men det har varit allt för sällan som de lyckats att tvinga de nordvietnamesiska förbanden till strid. Det har tvärtom varit så att dessa tagit initiativet till strider i ett stort antal fall. Därigenom har de kunnat bestämma sin insats och på så sätt hålla sina förluster inom godtagbara gränser. De amerikanska stridsrapporterna om förhållandet mellan egna och motsidans förluster bedöms vara ganska otillförlitliga, och även där de varit korrekta har siffrorna varit tämligen meningslösa. Här kommer vi fram till den andra av svagheterna i den amerikanska strategien. Tröskeln för oantagbara förluster är mycket lägre för de amerikanska styrkor, som med en för många svag "motivation" strider 1 000

mil från sitt land, än för FNL:s och Hanois trupper, som slåss i sitt eget land.

Bristande samordning

De här nämnda faktorerna har medfört, att de militära operationerna endast i ringa utsträckning har stått i samklang med USA:s politiska mål. Den militära strävan att visa resultat i utmattningsstrategien har medfört, att skyddet av befolkningen eftersatts. Härigenom har inte det viktigaste politiska målet, att hjälpa Saigonregeringen att vinna och bibehålla kontrollen över folket, kunnat nås.

President Johnson har upprepade gånger förklarat att han var beredd att förhandla "utan villkor, när och var som helst" och därigenom lämnat åt Hanoi att bestämma när förhandlingarna skulle börja. Inför dessa stärker inte heller de militära dispositionerna USA:s förhandlingsläge. Detta skulle varit mycket bättre, om USA haft fullständig kontroll över halva Sydvietnam i stället för en begränsad kontroll i hela landet.

Flygoperationerna

Amerikanerna har haft fullständigt luft-herravälde över hela Vietnam. Hur har detta utnyttjats? Man har sökt lösa två huvuduppgifter. För det första har man sökt hindra tillförsel av trupp och materiel från Nord- till Sydvietnam.

Detta har icke överraskande misslyckats. För det andra har flyget använts att stödja marktruppernas operationer i Sydvietnam genom spaning, direkt understöd vid strider och slutligen genom snabba förflyttningar av reserver. Här har insatsen varit i stort framgångsrik, marktruppernas förluster har minskats och FNL:s rörelsefrihet begränsats, samtidigt som dess styrkor tillfogats ansevliga förluster. En väsentlig nackdel medföljer dock operationerna över Sydvietnam. Anfallen träffar ofta den lojala befolkningen, vilket för med sig goda propagandamöjligheter för FNL.

Den tredje närliggande uppgiften — att slå ut Nordvietnam ur kriget — har man av politiska skäl inte allvarligt sökt lösa. Det råder väl knappast något tvivel om att flyganfall i stor skala mot Hanoi och dess hamnstad Haiphong i förening med sjöblockad av hamnen skulle ha kunnat omöjliggöra Nordvietnams fortsatta krigsinsats. Men fruktan för en utvidgning av kriget har tvingat den politiska ledningen att avstå. De anfall som utförts mot kommunikationer och militära mål, särskilt flygfält och luftvärnsställningar, har tillfogat Nordvietnam avsevärda skador. Men dessa materiella skador har motvägts av folkets ökade sammanhållning och uppslutning kring regimen i Hanoi. Det finns tecken som tyder på att bombstoppet har medfört en ökad krigströtthet i Nordvietnam. Fientliga flygplan åskådliggör inte längre behovet av fortsatta krigsansträngningar.

Tetoffensivens betydelse

Tet var en amerikansk militär seger. FNL:s förluster var ytterst allvarliga. På många ställen exponerade sig FNL:s ledning och administrativa organ jämte stora förband och blev gripbara och nedmejade av amerikanska styrkor.

Men Tetoffensiven blev ett politiskt nederlag för Saigon och USA. Folket på landsbygden hade förespeglats två saker. Saigon och USA hade lovat att skydda det mot FNL. FNL hade sagt, att den representerade den verkliga makten och att de som samarbetade med regeringen och amerikanerna skulle dödas. FNL kunde genomföra vad de hotat med. Den ockuperade ett tjugotal provinshuvudstäder och fastän den bara kunde hålla dem några dagar, hann den med att mörda många hundra vietnameser, som stod på FNL:s listor. Begreppet "säkra områden" har aldrig inneburit samma mening för civila vietnameser som för amerikanerna. Just provinshuvudstäderna ansågs vara under fullständig kontroll, men det var i dem de flesta offren krävdes. Den slutsats

som folket drog var enkel: det finns inte några platser där man är trygg till liv och lem. Den redan befintliga benägenheten att avvakta händelseutvecklingen och att inte binda sig till regeringen ökade.

Därför blev Tetoffensiven en vändpunkt. Det stod klart att vilka militära framgångar man än nådde, kunde Washington inte med hittills tillämpade strategiska principer med sådan styrkeinsats eller inom sådan tid som kunde godtas av det amerikanska folket nå sitt mål. Därför tvingades president Johnson att tillkännage, att de amerikanska styrkorna i Vietnam inte skulle ökas.

Härav följde att den amerikanska militära ledningen i Vietnam efter hand måste överge periferistrategien och koncentrera förbanden till skydd av tätt befolkade områden. Härigenom blev det nödvändigt att söka en politisk lösning. Resultatet blev president Johnsons tal den 31 mars 1968, som inledde de nu pågående förhandlingarna i Paris.